

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ШУКАТКА ОКСАНА ВАСИЛІВНА

УДК [378.22.091.12.011.3–051:5]:613.8 (043.3)

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРИРОДНИЧИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Хмельницький – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Мельничук Ірина Миколаївна,
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний
університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ
України», завідувач кафедри педагогіки вищої школи
та суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Конох Анатолій Петрович,
Запорізький національний університет, завідувач
кафедри теорії та методики фізичної культури і
спорту;

доктор педагогічних наук, доцент
Павлюк Євген Олександрович,
Хмельницький національний університет, професор
кафедри здоров'я людини;

доктор педагогічних наук, професор
Тарасенко Галина Сергіївна,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»,
професор кафедри екології, природничих та
математичних наук.

Захист відбудеться «13» червня 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «11» травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах модернізації та європеїзації нашої держави в українському суспільстві й освіті виникає потреба формування молодого покоління, готового до використання власного природного потенціалу в інтересах саморозвитку, здатного зберігати і зміцнювати здоров'я протягом усього життя. Дослідження Центру незалежних соціологічних досліджень «ОМЕГА» (2016 р.) свідчать, що в 94,5 % випускників закладів вищої освіти України виявляють різноманітні захворювання. Детальний аналіз статистичних даних свідчить про щорічне зниження показників стану здоров'я студентської молоді на 10–15 % (зростає кількість захворювань нервової, серцево-судинної, дихальної, видільної систем людського організму, емоційна неврівноваженість; знижується фізична працездатність тощо), що підкреслює недосконалість системи здоров'язбережувальної підготовки майбутніх фахівців. Задекларований курс України на всебічне оздоровлення молоді потребує переосмислення ролі й функцій фізичного виховання студентів, що відображено в модернізованому нормативно-правовому забезпеченні національної політики нашої держави щодо формування здорового способу життя та здоров'язбереження (Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні (2005 р.), Загальнодержавна програма «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012–2020 рр. (2012 р.), Концепція проекту Загальнодержавної цільової соціальної програми «Формування здорового способу життя молоді України» на 2013–2017 рр. (2013 р.), Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» (2002 р.) та ін.). Однак реформування системи вищої освіти не забезпечує створення здоров'язбережувального освітнього простору, що пов'язано з відсутністю цілісної системи підготовки студентів до використання природничих наук у здоров'язбережувальній діяльності. Підтвердження цієї думки віддзеркалено в результатах міжнародних досліджень оцінки якості природничо-наукової освіти TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) і освітніх досягнень PISA (Programme for International Student Assessment), проведених в Україні, що актуалізує здоров'язбережувальну підготовку студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра галузі знань 0401 «Природничі науки».

Майбутні бакалаври природничих спеціальностей не завжди вміють проводити логічні паралелі між здоров'язбережувальною інформацією з дисциплін, зміст яких передбачає формування стійкої обізнаності щодо чинників впливу на здоров'я, хоча природнича освіта містить значний інформаційний потенціал для створення методологічного орієнтира актуалізації здорового способу життя у свідомості майбутніх фахівців. Найважливіша роль у здоров'язбережувальній освіті майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей належить низці дисциплін циклу гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки. Дидактичні можливості взаємопов'язаного вивчення біологічних, хімічних, фізіологічних, фізкультурно-спортивних особливостей організації здорової життєдіяльності з урахуванням вікових і

психологічних особливостей студентського віку є передумовою застосування міждисциплінарної інтеграції. Науковці аргументують доцільність поєднання інформаційного еколого-валеолого-здоров'язбережувального масиву природничо-наукових знань: теоретично обґрунтовано й експериментального перевірено ефективність професійної валеологічної підготовки майбутніх біологів у закладах вищої освіти (І. Поташнюк); досліджено соціально-біологічні та психолого-педагогічні основи формування культури здорового способу життя особистості (Л. Вовк); здійснено структурування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів біології (Т. Бондаренко) засобами інноваційних технологій в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу (Т. Миронюк); конкретизовано педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників (В. Танська); розроблено концепцію теоретичних і методичних основ формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук (В. Бобрицька) та ін. Однак сучасні дослідження відображають лише певну (відповідно до предмета наукової розвідки) специфічну методику використання природничо-наукових знань як частини фундаментальної підготовки студентів до діяльності, пов'язаної зі збереженням навколишнього середовища, власного здоров'я тощо.

Однак проблема цілеспрямованого застосування природничо-наукових знань на заняттях з фізичного виховання для забезпечення цілісної фундаментальної здоров'язбережувальної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей і вироблення власної стратегії ведення здорового способу життя в повсякденній і професійній діяльності залишилася поза межами наукових розвідок сучасних дослідників, хоча різні аспекти вивчення проблеми здоров'язбереження молоді знайшли втілення в роботах вітчизняних і закордонних науковців: філософів і культурологів (В. Климова), психологів (А. Маслоу), медиків (М. Амосов), педагогів (Н. Белікова, О. Дубогай, В. Зайцев, Т. Круцевич, Ю. Лисицин, С. Серіков, О. Тімушкин); валеологів (Г. Апанасенко, Т. Бойченко, І. Брехман, В. Войтенко, В. Петленко) та ін. Вагомий внесок у розвиток концептуальних засад вирішення проблеми здорового способу життя здійснили вітчизняні (Г. Бевз, В. Бобрицька, П. Виноградов, І. Герасимова, В. Глушко, Н. Завидівська, Б. Зисманов, Т. Кириченко, В. Оржеховська, Р. Раєвський, Л. Сущенко) та зарубіжні (Д. Андерсон (D. Anderson), Х. Деніз (H. Deniz), Ж. Козіна (Zh. Kozina), Дж. Самаранч (J. Samaranch) та ін.) науковці. Обґрунтовано потенціал здоров'язбережувальних та здоров'язміцнювальних технологій (П. Джуринський, О. Міхеєнко, І. Мельничук, Г. Мешко, Ю. Палічук, Л. Романишина), спрямованість формування ціннісного ставлення до здоров'я (Т. Белинська, Ф. Блюхер, Є. Жданова, С. Закопайло, С. Лапаєнко, З. Литвинова, О. Соколенко), здоров'язбережувальних навичок та вмінь (Б. Долинський) шляхом організації здоров'язбережувального дозвілля молоді (В. Звєкова), формування здоров'язбережувальної компетентності (Д. Воронін) як засобу підвищення ефективності навчання (Є. Глебова), на основі використання педагогічного супроводу здоров'язбереження (Л. Дзодзикова), з обов'язковим створенням здоров'яорієнтованої системи підготовки фахівців (В. Ірхін),

підвищення якості здоров'язберезувальної підготовки майбутніх фахівців (М. Безруких, М. Волчек, Н. Кайгородова, О. Клестова, Н. Міллер, Т. Овчинникова, О. Підгорна, Г. Серіков, В. Сонькіна), розвитку мотивації здоров'язбереження (Д. Вікторов) та ін. Водночас у вітчизняній педагогіці бракує наукових праць з обґрунтуванням теоретичних і методичних аспектів проблеми формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Вивчення наукових літературних джерел і нормативно-правових матеріалів, аналіз практичного досвіду підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до ведення здорового способу життя засвідчив наявність в означеній галузі низки *суперечностей* між:

- світовими тенденціями зміцнення і збереження здоров'я студентської молоді як соціально-трудового ресурсу розвитку держави та відсутністю наукового і методичного забезпечення формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх фахівців у закладах вищої освіти України;

- потребою врахування у вітчизняній вищій школі теоретичних основ міждисциплінарної інтеграції в здоров'язберезувальній підготовці студентів та наявним дискретно-дисциплінарним характером вивчення людинознавчої інформації майбутніми бакалаврами природничих спеціальностей;

- дидактичним потенціалом міждисциплінарної інтеграції як засобу поєднання здоров'язберезувальних знань майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей та усталеними стереотипами здоров'язбереження, що спрямовують майбутніх фахівців на врахування лише фізичного складника здорової життєдіяльності;

- необхідністю методологізації процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції та відсутністю цілісної системи й методичного інструментарію її реалізації в закладах вищої освіти.

Актуальність проблеми, її недостатня розробленість у педагогічній теорії та практиці й прагнення розв'язати визначені суперечності зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукової та науково-організаційної діяльності Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії в межах науково-дослідної роботи «Управління процесом професійної адаптації особистості в системі неперервної педагогічної освіти» (номер державної реєстрації 0107U010127).

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 13 від 22.12.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 1 від 26.01.2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції з урахуванням суспільних вимог, потреб практики, споживачів освітніх послуг.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити й обґрунтувати теоретичні основи процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

2. Визначити філософсько-методологічні засади формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей.

3. Виявити сутнісні характеристики та здійснити компонентно-структурний аналіз готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

4. Обґрунтувати концепцію та розробити педагогічну систему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

5. Спроектувати структурно-функціональну модель педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції та визначити педагогічні умови її дієвості.

6. Здійснити експериментальну перевірку результативності використання педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції в закладах вищої освіти.

7. Розглянути прогностичне обґрунтування розвитку педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – педагогічна система формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Концепція дослідження охоплює ключові концептуальні положення, які відображають мету, методи, засоби, наукові підходи, загальнопедагогічні та специфічні принципи, закономірності розробленої експериментальної педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції як складника цілісної системи вищої освіти України, яка базується на теоретичному, методологічному й практичному концептах і передбачає максимальну оптимізацію такої діяльності на основі врахування людинознавчого потенціалу професійної освіти студентів, котрі здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра галузі знань 0401 «Природничі науки».

Методологічний концепт враховує ідеї системного, синергетичного, кваліметричного, функціонального, аксіологічного, акмеологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, інтеграційного, полісуб'єктного, культурологічного підходів, передбачає обґрунтування педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції й ґрунтується на впровадженні загальнонаукових (науковості, об'єктивності, системності, доступності, індивідуалізації, оптимальності, гнучкості, керованості, розвитку, єдності логічного та історичного) і спеціальних (аксіологічності, поступовості, придбання навичок валеогенного і саногенного мислення, холізму, казуальності, аперцепції, антиципації) принципів організації освітньої діяльності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей.

Теоретичний концепт відображає актуальність проблеми формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції з точки зору сучасних інтенцій педагогічної науки з урахуванням здоров'язбережувального потенціалу природничо-наукових знань; дає змогу розширити сутність понятійно-термінологічного поля дослідження, узагальнити положення міжнародної та вітчизняної нормативно-правової бази щодо сприяння здоров'язбереження молоді. Урахування змістової площини теоретичного концепту дало змогу здійснити об'єктивний опис досліджуваних фактів і явищ, їхній аналіз, узагальнення та синтез на основі використання законів, категорій, принципів сучасної філософії освіти та освітніх парадигм розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця з урахуванням ідей діалектичного матеріалізму, екзистенціалізму, гуманізму, антропоцентризму; а також обґрунтувати модель і визначити системні основи реалізації ідей міждисциплінарної інтеграції в процесі формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах взаємодії наукових здоров'язбережувальних знань, умінь навичок студентів і міждисциплінарної взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Практичний концепт транслює можливості впровадження педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції в освітній процес закладів вищої освіти та визначення ефективності такого процесу на різних етапах його здійснення. Застосування практичного концепту відбувалося шляхом упровадження педагогічних умов (забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міжпредметних зв'язків; створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів

людського організму; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження) та розробки авторського міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Окреслені концептуальні положення втілені в **загальній гіпотезі** дослідження, яка полягає в тому, що підготовка майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до здорового способу життя визначатиметься відповідною системою, яка спирається на сучасні ідеї забезпечення цілісності освітнього процесу (суб'єктності, оптимальності, варіативності, превентивності, міждисциплінарній інтеграції) і здатна забезпечити належний рівень сформованості всіх компонентів та показників готовності студентів до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження в повсякденній життєдіяльності.

Загальна гіпотеза конкретизована в **часткових гіпотезах**, суть яких полягає в тому, що ефективність здоров'язбережувальної освіти майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей забезпечується створенням педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження студентів цієї спеціальності на засадах міждисциплінарної інтеграції й буде успішною за таких умов:

- розробки та реалізації структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції на основі функціональної взаємодії її структурних блоків;

- урахування особливостей використання міждисциплінарної інтеграції в процесі дослідження для комплексного розвитку стійкої мотивації студентів до збереження та зміцнення індивідуального здоров'я; забезпечення здатності інтегрувати здоров'язбережувальні знання для створення індивідуальних стратегій здоров'язбереження; розвитку алгоритмізованих умінь і навичок організації індивідуальної здоров'язбережувальної життєдіяльності; спрямування студентів на здійснення систематичного самоаналізу, самоконтролю ефективності індивідуального здоров'язбереження та самооцінки, самокорекції резервних можливостей власного організму;

- організації здоров'язбережувального міждисциплінарно-інтегративного середовища як сукупності матеріальних і нематеріальних чинників освітнього процесу, форм, методів, засобів формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, під час взаємодії структурних частин якого на основі динамічної ієрархічності відбувається становлення здоров'я творчої особистості шляхом використання міждисциплінарних масивів людинознавчої інформації;

- забезпечення єдності теоретичного та практичного компонентів формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів

природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції на основі використання авторського міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення для вивчення дисциплін «Фізичне виховання», «Хімія неорганічна», «Хімія органічна», «Філософія», «Анатомія людини», «Біологія індивідуального розвитку», «Фізіологія людини і тварин», «Безпека життєдіяльності», «Основи медичних знань»;

– урахування результатів пролонгованої діагностики готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

Методологічну основу дослідження становлять положення гуманістичної філософії освіти, педагогіки, психології про теорію наукового пізнання; сучасні освітні парадигми розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця з урахуванням ідей діалектичного матеріалізму, екзистенціалізму, гуманізму, антропоцентризму, історизму для аналізу педагогічних явищ, міждисциплінарного підходу до розуміння категорії «здоров'я»; античної науки про калокагатійність здоров'язбережувальної підготовки особистості, що базується на усвідомленні потреби досягнення оптимуму в співвідношенні тілесної і душевної природи людини; діалектичних законів єдності і боротьби протилежностей, переходу кількісних змін у якісні, заперечення заперечень; системний аналіз соціокультурних явищ; теорія модернізації освіти; педагогічної інтеграції; концепції гуманізації і гуманітаризації.

Нормативна база дослідження. На різних етапах наукового пошуку враховувалися положення міжнародних документів, які регулюють світову та національну освітню політику в напрямі збереження здоров'я та формування здорового способу життя, вітчизняних нормативно-правових актів: Конституція України, Закони України «Про фізичну культуру і спорт» (1994), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001), «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на 2004–2008 роки» (2003), «Про концепцію формування позитивної мотивації до здорового способу життя у дітей та молоді» (2004), «Про державні цільові програми» (2004), «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» (2005), «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення» (2011), «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017); Концепція неперервної валеологічної освіти в Україні (1994); Концепція національного виховання (1996); Концепція освіти «рівний-рівному» щодо здорового способу життя молоді України (1999); Концепція неперервного валеологічного виховання та освіти в Україні (1999); Концепція валеологічної освіти педагогічних кадрів (2001); Концепція розвитку охорони здоров'я населення України (2001); Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді (2004); Концепція наукового забезпечення розвитку охорони здоров'я України у 2012 році (2008); Загальнодержавна програма «Здоров'я 2020: український вимір» (2011); Національна парадигма сталого розвитку України (2012); Національна стратегія

розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012); Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років (2015) та ін.

Теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні положення: філософії освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, В. Кремень); теорії неперервної професійної освіти (П. Воловик, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, С. Сисоєва); теорії діяльності і розвитку особистості (Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Виготський, О. Леонтєв, В. Рибалка, В. Семиченко); гуманізації педагогічної освіти (Г. Балл, С. Гончаренко, І. Зязюн); педагогіки вищої школи (А. Алексюк, С. Архангельський, А. Бойко, Г. Васянович, В. Козаков, В. Ягупов, І. Якиманська); психолого-педагогічної науки про людину як суб'єкта власної життєдіяльності (К. Альбуханова-Славська, І. Бех, В. Бондар, В. Мадзігон, Г. Щукіна); психології особистісно орієнтованого виховання (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтєв, В. Рибалка, Н. Талізїна); природничої освіти (О. Біда, Н. Буринська, С. Гончаренко, В. Ільченко, О. Ярошенко); педагогічних технологій (В. Вихрущ, І. Зязюн, І. Мельничук, Л. Романишина, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Пехота); наукових праць щодо формування культури здоров'я, здоров'язбереження та здорового способу життя молоді (Г. Апанасенко, В. Горащук, О. Дубогай, В. Оржеховська, В. Носков, Б. Шиян); психолого-педагогічних і медико-біологічних аспектів формування здорового способу життя студентської молоді (Е. Вайнер, М. Гончаренко, Л. Сущенко); дослідження стратегій життя і діяльності особистості (А. Лібіна, Л. Митина, В. Моросанов, В. Моляко); філософії інтеграції наукового знання (М. Асімов, Б. Ахлібінській, Б. Кедров, А. Турсунов); дидактичних теорій міжпредметних зв'язків (І. Зверєв, П. Каптерев, В. Кирилов, Д. Кірюшкін, Н. Лошкарева, В. Максимова); теорії педагогічної інтеграції (А. Беляєва, М. Берулава, В. Семенов, Ю. Тюнников, Л. Федотова); основ кваліметрії професійної освіти (Л. Ланда, В. Міхеєв, Н. Селезньова, А. Субетто) та ін.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки сформульованих у дослідженні гіпотез використовували наукові **методи дослідження**:

теоретичні: *аналіз* філософської, психологічної, педагогічної, методичної, валеологічної літератури з проблеми дослідження; передового педагогічного досвіду застосування ідей педагогіки здоров'я та принципів міждисциплінарної інтеграції – для виокремлення теоретичних засад дослідження; *синтез* – для створення педагогічної системи шляхом використання міждисциплінарної інтеграції для здоров'язбережувальної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей з метою її пізнання та практичного відтворення; *індукція* – для виокремлення загальних філософських ідей здоров'ятворення в історичній ретроспективі розвитку знань людства про здорову життєдіяльність; *дедукція* – для віднайдення особливостей реалізації ідей міждисциплінарної інтеграції в процесі формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на основі аналізу наявних концептів інтеграції, філософії освіти та ін.; *класифікація* уможливила впорядкування отриманих емпіричним шляхом усіх показників здоров'язбережувальної діяльності студентів відповідно до виявлених загальних і

особливих педагогічних закономірностей дослідження; *моделювання* – для розробки структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції;

емпіричні: соціологічні: анкетування, опитування, інтерв'ювання, дослідницька бесіда, спостереження, ранжування – для виявлення стану сформованості готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження; метод *експертної оцінки* – для виокремлення ефективних педагогічних умов дослідження; *педагогічний експеримент* – для отримання емпіричного матеріалу щодо теорії і практики формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції з метою доведення вірогідності висунутої гіпотези; *математичні та статистичні методи* обробки (інтерпретації) отриманих даних – для кількісного та якісного аналізу одержаних результатів, узагальнення і забезпечення достовірності й об'єктивності експериментальних даних з використанням F-критерію.

Основні етапи дослідження. Науковий пошук здійснювався протягом 2013–2018 рр. і охоплював чотири основні етапи: пошуковий, діагностичний, виконавчий, підсумково-корегувальний.

Упродовж першого, *пошукового етапу* (2013 р.) здійснено поглиблений аналіз наукових літературних джерел філософського, психолого-педагогічного, науково-методичного історико-педагогічного спрямування, опрацьовано періодичні науково-методичні видання та матеріали науково-практичних зібрань (конференцій, симпозіумів, семінарів) з метою узагальнення теоретичних основ та визначення актуальності проблеми формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції з точки зору сучасних інтенцій педагогічної науки на основі врахування здоров'язбережувального потенціалу природничо-наукових знань; виокремлено соціально-педагогічні передумови дослідження; розроблено науковий апарат дослідження, встановлено його категоріальну основу, сформульовано робочу гіпотезу; визначено основні напрями експериментально-дослідної роботи.

На *діагностичному етапі* (2013–2014 н.р.) визначено концептуальні положення, розроблено програму і методику дослідження; конкретизовано компонентно-критеріальний склад та рівні готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження; узагальнено сукупність *показників* для кожного рівня; виокремлено основні структурні елементи авторської експериментальної педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції; визначено експериментальну базу дослідження та здійснено моніторинг стану готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

На *виконавчому етапі* (2014–2018 н.р.) в освітній процес закладів вищої освіти запроваджено систему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції для експериментальної перевірки робочих гіпотез, концептуальних положень, системних основ, дієвості педагогічних умов і структурно-функціональної моделі шляхом використання авторського міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення.

На *четвертому, підсумково-корегувальному етапі* (2018–2019 н.р.) узагальнено результати виконавчого (формуального) етапу експериментального дослідження; внесено доповнення й уточнення у зміст концептуальних положень; систематизовано дослідницькі матеріали та викладено результати дослідження в тексті дисертації, монографії та навчально-методичних розробках для формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції; оброблено та проаналізовано отримані дані, здійснено порівняльний аналіз ефективності традиційної здоров'язбережувальної підготовки студентів, котрі здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра галузі знань 0401 «Природничі науки» і реалізації запропонованої в дослідженні інноваційної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції; систематизовано й узагальнено результати експериментального дослідження; доведено їхню вірогідність шляхом використання методів математичної статистики.

Експериментальна база дослідження. Основною базою дослідно-експериментальної роботи обрано ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Бердянський державний педагогічний університет, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Львівський національний університет імені Івана Франка. До експерименту на різних етапах дослідження було залучено 921 студента (528 студентів на констатувальному етапі та 393 студенти – на формуальному етапі), а також 33 викладачі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано та спроектовано концепцію формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, яка відтворює параметри складності, цілеспрямованості і динамічності її концептуальних положень та розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях, охоплює загальні положення, понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні основи, загальнодидактичні та спеціальні закономірності і принципи та віддзеркалює специфіку функціонування вищої природничої освіти в напрямі збереження здоров'я студентів; змістовно-сміслове наповнення концепції відображає практичну сферу діяльності викладачів закладів вищої освіти в напрямі формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом застосування

міждисциплінарної інтеграції; *розроблено й обґрунтовано* педагогічну систему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, яка є відкритою, структурованою, інтегративною цілісністю фундаментальних знань, функціональне застосування яких відбивається в ідеях суб'єктності, оптимальності, варіативності, превентивності організації освітнього процесу в закладах вищої освіти й забезпечується формами, методами й засобами реалізації завдань дослідження; *визначено та теоретично обґрунтовано* педагогічні умови, що забезпечують дієвість розробленої системи: забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міжпредметних зв'язків; створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів людського організму; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження; *спроектовано* структурно-функціональну модель педагогічної системи, що складається з цільового, методологічного, формально-описового, процесуально-діяльнісного, аналітично-оцінкового, результативного блоків;

– *удосконалено* теоретико-методологічне обґрунтування сутності основних площин особистісного здоров'язбереження, розвиток яких сприяє формуванню індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції (інваріантна мотивація студентів до здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; здатність майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до прийняття усвідомлених рішень на користь здоров'язбереження в ситуаціях здоров'яруйнівного характеру; поглиблені здоров'язбережувальні знання, розвинені вміння і навички студентів як теоретико-діяльнісне підґрунтя для розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження; усвідомлена, стійка суб'єктивна позиція майбутнього фахівця щодо актуалізації індивідуального здоров'ятворення); сутність і зміст компонентів готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний), критеріїв (мотиваційний – стійка мотивація майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до збереження та зміцнення індивідуального здоров'я, усвідомлення цінності здоров'я як мети особистісного розвитку; когнітивний – здатність студентів інтегрувати здоров'язбережувальні знання в процесі створення індивідуальних стратегій здоров'язбереження; процесуальний – вияв майбутніми бакалаврами природничих спеціальностей алгоритмізованих умінь і навичок організації

індивідуальної здоров'язбережувальної життєдіяльності на основі застосування принципів здорового способу життя та фізкультурно-спортивних засобів збереження і зміцнення здоров'я; особистісний – здійснення систематичного самоаналізу, самоконтролю ефективності індивідуального здоров'язбереження і самооцінки, самокорекції резервних можливостей власного організму) за чотирма рівнями: індиферентний (низький), базовий (задовільний), прогресивний (достатній), креативний (високий).

– *здійснено* авторське тлумачення категорії «індивідуальні стратегії здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей»: вербалізована надбіологічна програма здорової життєдіяльності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей, що відображає інтегративну систему інваріантних мотивів ведення здорового способу життя, ціннісних орієнтацій, здоров'язбережувальних знань, умінь, навичок, досвіду здоров'ятворення й відрізняється продуманим співвідношенням особистісних цілей здоров'язбереження та засобів їхнього досягнення, забезпечує пріоритет здоров'я й орієнтує на довгострокову перспективу.

– *розроблено* змістове наповнення міждисциплінарного навчально-методичного супроводу процесу формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції шляхом виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків людинознавчої інформації, розробки авторських навчально-методичних комплексів для вивчення низки дисциплін циклу гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей.

Подальшого розвитку набули методи, форми і засоби формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в *розробленні* та впровадженні в професійну підготовку студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра галузі знань 0401 «Природничі науки», навчальних і навчально-методичних посібників: «Професійно-прикладна фізична підготовка студентів ВНЗ», «Організація та проведення занять оздоровчим бігом», «Зошит індивідуальних стратегій здоров'язбереження: міждисциплінарний навчально-методичний комплекс практичних матеріалів», «Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: методичні рекомендації для викладачів», «Міждисциплінарний тезаурус людинознавчих термінів (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 0401 «Природничі науки»)», конструюванні *міждисциплінарного навчального тезаурусу* людинознавчих термінів; *систематизації* форм, методів і засобів формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції; інноваційної методики формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей

на засадах міждисциплінарної інтеграції; *удосконаленні* дисциплінарної структури природничої освіти шляхом виокремлення міждисциплінарних *дескрипторів*, які як вузлові точки перетину хімічних, біологічних, фізіологічних, анатомічних, фізкультурно-спортивних знань складають основні здоров'язбережувальні категорії дисциплін «Фізичне виховання», «Хімія неорганічна», «Хімія органічна», «Філософія», «Анатомія людини», «Біологія індивідуального розвитку», «Фізіологія людини і тварин», «Безпека життєдіяльності», «Основи медичних знань». Розроблено діагностичний інструментарій для дослідження стану готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження в повсякденній життєдіяльності.

Одержані результати наукового дослідження були використані в навчальних програмах і навчально-методичному забезпеченні з зазначених дисциплін із метою фундаментальної підготовки студентів до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження у повсякденній життєдіяльності. Зміст і результати дисертації можуть бути використані науковцями для написання монографій, підручників, посібників з теорії та методики професійної освіти, студентами для виконання магістерських, дипломних, курсових робіт, дослідниками в розробці концепцій розбудови системи здоров'язбережувальної валеологічної підготовки фахівців у закладах вищої освіти України.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка про впровадження № 5065/01-12 від 30.11.2018 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 57-47/1540 від 05.12.2018 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка про впровадження № 01/10-899 від 11.12.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 10/17-35 від 09.01.2019 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 31 від 11.01.2019 р.), Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка про впровадження № 172-С від 16.01.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в тому, що: у статті [10] – охарактеризовано структурні блоки моделі експериментальної педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції; [42] – висвітлено розвиток ідей здоров'язбереження в історико-педагогічному контексті від найдавніших часів до сьогодення; [29] – здійснено систематизацію змісту лімітувальних чинників у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп; [33] – розкрито особливості застосування аксіологічного підходу до формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців; [59] – висвітлено потенціал засобів лікувальної фізичної культури при порушеннях

опорно-рухового апарату; [52] – розроблено комплекс вправ для професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ.

На захист винесено:

1. Концепцію формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, яка відтворює параметри складності, цілеспрямованості й динамічності її концептуальних положень і розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях.

2. Педагогічну систему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції, яка відбивається в ідеях суб'єктності, оптимальності, варіативності, превентивності організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, що забезпечує цілеспрямоване управління здоров'язбережувальною підготовкою студентів цієї спеціальності, відображена в структурно-функціональній моделі і базується на комплексному, послідовному, взаємопов'язаному впровадженні виокремлених педагогічних умов в освітній процес закладів вищої освіти.

3. Змістове наповнення авторського міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення формування готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження в повсякденній життєдіяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження були предметом обговорень під час виступів на наукових, науково-практичних, науково-методичних конференціях та семінарах різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації» (Тернопіль, 2017), «Forming of Modern Educational Environment: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms» (Tbilisi, 2017), «Психологія та педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття» (Харків, 2017), «Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики» (Харків, 2017), «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів, 2017), «Modern Methods, Innovations and Operational Experience in the Field of Psychology and Pedagogics» (Lublin, 2017), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 2017), «Актуальные проблемы физического воспитания, спорта, оздоровительной и адаптивной физической культуры» (Гомель, 2017), «Фізична культура і спорт: досвід та перспективи» (Чернівці, 2017), «Наукове мислення: «Наукова думка сучасності і майбутнього» (Дніпро, 2018), «Молоді вчені 2018 – від теорії до практики» (Дніпро, 2018), «Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст» (Тернопіль, 2018), «Макаренківська концепція підготовки вчителів у контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти» (Полтава, 2018), «Key Issues of Education and Sciences» (Stalowa Wola, 2018), «Актуальні проблеми вищої професійної освіти України» (Київ, 2018); *всеукраїнські* – «Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти

формування культури здоров'язбереження» (Тернопіль, 2014), «Педагогічні проблеми розвитку аграрної освіти» (Вінниця, 2015), «Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту, здоров'я людини» (Вінниця, 2015) «Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді» (Львів, 2016), «Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді» (Тернопіль, 2016), «Сучасні тенденції психолого-педагогічної освіти у сфері фізичного виховання» (Умань, 2016), «Педагогічні проблеми розвитку аграрної освіти» (Вінниця, 2016), «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» (Полтава, 2018), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2018), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2018), «Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді» (Львів, 2018); *регіональні* – «Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі» (Тернопіль, 2018). Матеріали та результати дослідження обговорювалися й були схвалені на засіданнях і семінарах кафедри фізичного виховання та спорту Львівського національного університету імені Івана Франка та кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (2014–2018 рр.).

Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх економістів на засадах аксіології» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти захищено в 2013 р. в Хмельницькому національному університеті. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 59 наукових публікаціях автора (53 – одноосібні), з яких 26 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія (26 ум. друк. арк.), 5 статей у збірниках, включених до міжнародних наукометричних баз, 2 публікації в зарубіжних наукових виданнях), 25 – апробаційного характеру, 8 публікацій, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (638 найменувань, з них 61 – іноземними мовами) та додатків (18 на 62 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 540 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 406 сторінках. Роботу ілюстровано 26 таблицями та 21 рисунком.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження та вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукового пошуку; розкрито сутність концепції дослідження на теоретичному, методологічному й практичному рівнях, конкретизовано загальну і часткові гіпотези, визначено методологічну й

теоретичну основи, нормативну базу і методи дослідження; подано характеристику основних етапів дослідження та визначено експериментальна базу для його проведення; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про основні положення, які виносяться на захист, апробацію, особистий внесок, упровадження та опублікування результатів дослідження; вказано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Теоретичні основи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей» – розглянуто педагогічну проблему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження (далі – ІСЗЗ) майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей (далі – БПС) у закладах вищої освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції (далі – МІ) з точки зору сучасних інтенцій педагогічної науки на основі врахування здоров'язбережувального потенціалу природничо-наукових знань; окреслено понятійно-термінологічне поле дослідження; проаналізовано міжнародну та українську нормативно-правову базу щодо сприяння здоров'язбереженню молоді.

Узагальнено, що імператив виживання людства в ХХІ ст. зумовлює й актуалізує потребу в переході вищої школи до інноваційної всеохопної стратегії збереження здоров'я кожного і слугує передумовою для здійснення численних педагогічних досліджень у сфері здоров'язбереження. Проаналізовано концептуальні питання проблеми збереження та зміцнення здоров'я студентів у роботах вітчизняних (М. Амосов, О. Антонова, Г. Апанасенко, В. Балюк, Н. Башавець, С. Березка, В. Беспалько, Н. Белікова, С. Гримблат, І. Мельничук, В. Оржеховська, Л. Романишина, М. Чепига) та закордонних дослідників (Є. Жданова, Б. Зисманов, В. Ірхін, Є. Пустовалова, Б. Чумаков, І. Чупаха, Д. Андерсон (D. Anderson), Х. Деніз (H. Deniz), Ж. Козіна (Zh. Kozina), Дж. Самаранч (J. Samaranch) та ін.). На основі узагальнення наукового розуміння проблеми зміцнення та збереження здоров'я студентської молоді в процесі навчання в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) сформовано висновок про необхідність інноватизації здоров'язбережувальної освіти. Це підтверджується зміною освітніх і наукових парадигм, детермінованою соціально-економічними перетвореннями та євроінтеграційними процесами, які відбуваються в Україні.

Сформовано базовий понятійно-категоріальний апарат («здоров'я», «здоров'язбереження», «самозбереження здоров'я», «здоров'ятворення», «здоровий спосіб життя», «інтеграція», «міждисциплінарна інтеграція» та ін.) й уточнено визначення ключових категорій.

Проаналізовано генезу розвитку та становлення правової бази світової освітньої політики в напрямі збереження та зміцнення здоров'я молоді. Детальний аналіз міжнародних нормативно-правових документів і договорів засвідчив визнання світовою спільнотою права кожної людини на здоров'я (Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р. (ст. 12), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. (ст. 12), Конвенція про права дитини 1989 р. (ст. 24) та ін.). Міжнародні правові акти є виразниками загальнолюдської волі щодо потреби систематичного збереження здоров'я (далі –

ЗЗ), передбачають право на «максимально досяжний рівень» здоров'я, містять зобов'язання держав щодо забезпечення здоров'я громадян у найширшому сенсі. Відповідальність держави за здоров'я людини визначається шляхом визнання права людини на здоров'я.

Підсумовано, що в умовах погіршення стану здоров'я молоді України, соціальна державна політика у сфері збереження та зміцнення здоров'я, формування здорового способу життя (далі – ЗСЖ) громадян підкріплюється низкою нормативно-правових документів. Загалом нормативно-правова база України щодо сприяння здоров'язбереження молоді налічує близько 200 документів, з яких приблизно 65 % вітчизняних, регулює просвітницький, медичний, валеологічний, освітнянський, рекреаційний, реабілітаційний, фізкультурний напрями соціальної державної політики.

У другому розділі – «Філософсько-методологічні засади формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції» – здійснено історико-ретроспективний аналіз філософських витоків сучасного здоров'язбереження майбутніх фахівців; охарактеризовано методологію дослідження та визначено методологічні підходи до формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей.

Історико-ретроспективний аналіз філософських витоків сучасного збереження здоров'я свідчить, що в межах цивілізаційних процесів простежуються дві парадигми здоров'язбережувальної діяльності та здоров'ятворення. Перша вибудовувалася навколо ідеї здоров'я як біологічного резерву життєдіяльності індивіда. Друга парадигма, звертаючись до ідеалу античної калокагатії, розглядає здоров'я як умову становлення всебічно розвиненої особистості, що поєднує духовне багатство і фізичну досконалість.

Виокремлено основні напрями розвитку теорії та практики освітянського здоров'ятворення в сучасній вітчизняній педагогічній думці. Здійснено порівняльний аналіз наукових підходів до тлумачення категорії «діяльність» у контексті формування ІСЗЗ майбутніх БПС. Категорію діяльності розуміли як свідому активність викладачів і студентів у створенні здоров'язбережувального освітнього середовища, у якому формуються особистісні стратегії творчого планування здорової життєдіяльності майбутніх БПС. Теоретичний аналіз філософської та педагогічної літератури засвідчує, що творчість не зводиться лише до створення нового, а полягає в здатності суб'єкта діяльності розширювати і поглиблювати природні здібності (інтелектуальні, психологічні, духовні, фізичні та ін.). Відтак створення студентами ІСЗЗ є виявом творчості майбутніх БПС у здоров'язбережувальній діяльності, а теоретико-методологічна основа змісту поняття «індивідуальна стратегія здоров'язбереження» формується категоріями «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'ятворення», «стратегія».

Ретроспективний аналіз розвитку медичних і психолого-педагогічних наукових знань щодо зміцнення та збереження здоров'я студентської молоді вказує, що цей процес відбувався паралельно з розвитком природознавства (Гіппократ, В. Бехтерєв, П. Блонський, С. Боткін, В. Кащенко, П. Лесгафт,

Дж. Локк, М. Монтессорі, І. Песталоцці, М. Пирогов, І. Сікорський, К. Ушинський та ін.). Універсальні знання й загальнолюдське виховання дадуть змогу майбутнім поколінням не тільки орієнтуватися в різних сферах науки, а й реалізувати її гуманістичний зміст – допомагати людині, забезпечувати її щасливе і здорове життя (М. Пирогов). Науковці наголошували на потребі формування цілісної системи знань щодо здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я на основі використання відомостей різних природничих наук.

Узагальнено, що методологічною основою наукового дослідження є вихідні положення, які використовуються для пояснення основних наукових явищ і їхніх закономірностей. Методологія формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ віддзеркалює чотири рівні методологічного знання про досліджуване явище. *Філософський* рівень поєднує закони, категорії, принципи сучасної філософії освіти та освітні парадигми розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця з урахуванням ідей діалектичного матеріалізму, антропоцентризму, екзистенціалізму, гуманізму; на *загальнонауковому* рівні визначаються системний, синергетичний, кваліметричний, функціональний методологічні підходи; на *конкретно-науковому* рівні висвітлюється специфіка використання методологічних підходів у формуванні студентами власних ІСЗЗ (аксіологічний, акмеологічний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, інтегративний, культурологічний, полісуб'єктний); технологічний рівень репрезентовано методами, формами й засобами формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; авторською методикою формування готовності студентів до розробки та реалізації ІСЗЗ та діагностичним інструментарієм для визначення стану сформованості такої готовності.

У третьому розділі – «Науково-методичний інструментарій формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції» – виокремлено теоретичні основи міждисциплінарної інтеграції у вищій школі; конкретизовано структурні складники та компонентно-критеріальний склад ІСЗЗ майбутніх БПС; визначено особливості використання МІ у формуванні ІСЗЗ майбутніх БПС; охарактеризовано методи, форми й засоби формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

На основі логіко-порівняльного аналізу наукової літератури визначено теоретичні засади реалізації міждисциплінарної інтеграції у вищій школі: філософська константа формування цілісної картини світу у свідомості особистості; типологізація інтеграційних процесів наукового пізнання в контексті розвитку сучасної вищої освіти; загальнотеоретичні засади та дидактичні можливості практичної реалізації міждисциплінарної інтеграції у вищій школі; зарубіжний досвід використання інтегрованого підходу у вищій професійній освіті; подолання дискретно-дисциплінарного характеру навчання студентів.

В умовах масштабної модернізації здоров'язбережувальної освіти дослідники підкреслюють потребу вироблення дієвих підходів до вивчення здоров'ятворчої поведінки студентів, що спрямовує на проектування індивідуальних освітніх стратегій особистісного розвитку майбутніх фахівців. Відбулося розширення

сфери застосування категорії «стратегія», яка раніше використовувалася лише для аналізу військово-політичної сфери, галузі організаційного управління й бізнес-процесів. Нині в наукових розвідках йдеться про «стратегії поведінки» і наголошується на потребі розробки психолого-педагогічних умов формування особистості, здатної до реалізації власних стратегій діяльності.

Педагогічна практика свідчить про досить вільне трактування понять «стратегія освіти», «освітній маршрут», «освітня траєкторія» і похідних термінів. За кордоном широко використовуються метакогнітивні, когнітивні, комунікативні, афективні, компенсаторні, здоров'язбережувальні та інші освітні стратегії, на основі застосування яких педагоги вирішують індивідуальні педагогічні, психологічні та соціальні проблеми студентської молоді. Досвід такої роботи у вітчизняній педагогіці вищої школи поки не достатній. Тому визначення змісту і структури ІСЗЗ базується на загальних властивостях категорії «стратегії», яка широко використовується в різних галузях знань.

Теоретичний аналіз наукової літератури дав змогу виокремити структурні складники ІСЗЗ: загальні уявлення про здоров'я (здоров'язбережувальна інформація); ідеал здоров'ятворення (ЗТ), що схвалюється суспільством (норми і цінності); стандарти і правила поведінки (еталони ЗТ); мета індивідуального здоров'язбереження; здоров'язбережувальні методи і засоби (практичні вміння, навички, техніки); моделі здоров'язбережувальної поведінки; здатність до саморефлексії (готовність до об'єктивного аналізу ефективності ІСЗЗ) та ін. Кожен аспект ІСЗЗ виконує певну функцію: озброєння суб'єкта ЗТ знаннями передового досвіду щодо зміцнення та збереження індивідуального здоров'я; орієнтація індивіда на дотримання цінностей здоров'язбережувальної поведінки; спонука до репродукування еталонів ЗТ; забезпечення здоров'язбережувальної діяльності майбутніх БПС цілями і проектами рішень; технологічність, методична правильність виконання і доцільний вибір фізкультурно-спортивних вправ; презентація моделей здоров'язбережувальної поведінки та рефлексивний супровід діяльності студентів у напрямі ЗТ для порівняння і оцінки власних дій з еталонами здоров'язбереження.

Удосконалено та конкретизовано сутність і зміст компонентів готовності майбутніх БПС до розробки та реалізації ІСЗЗ (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний), критеріїв (мотиваційний – стійка мотивація майбутніх БПС до збереження та зміцнення індивідуального здоров'я, усвідомлення цінності здоров'я як мети особистісного розвитку; когнітивний – здатність студентів інтегрувати здоров'язбережувальні знання в процесі створення ІСЗЗ; процесуальний – вияв майбутніми БПС алгоритмізованих вмінь і навичок організації індивідуальної здоров'язбережувальної життєдіяльності на основі застосування принципів ЗСЖ та фізкультурно-спортивних засобів збереження і зміцнення здоров'я; особистісний – здійснення систематичного самоаналізу, самоконтролю ефективності індивідуального ЗЗ і самооцінки, самокорекції резервних можливостей власного організму) та чотирьох рівнів: індиферентний (низький), базовий (задовільний), прогресивний (достатній), креативний (високий).

Визначено особливості використання МІ у формуванні ІСЗЗ майбутніх БПС: аксіологізація змісту здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної, практичної підготовки, що забезпечуватиме якісні зміни в ціннісному ставленні студентів до збереження і зміцнення власного здоров'я та формування значущих здоров'ятворчих ціннісних установок і орієнтацій майбутніх БПС; урахування дисциплінарної структури навчального плану підготовки майбутніх БПС; виокремлення та обґрунтування міждисциплінарних дескрипторів ЗЗ інформації – вузлових точок перетину хімічних, біологічних, фізіологічних, анатомічних, фізкультурно-спортивних знань, що відбивають основні здоров'язбережувальні категорії; конструювання міждисциплінарного навчального тезаурусу здоров'язбережувальних та людинознавчих понять та ін.

Конкретизовано методи, спрямовані на інваріантизацію мотиваційно-ціннісної структури особистості студентів, активізацію навчально-пізнавальної діяльності майбутніх БПС, праксеологічну діяльність, актуалізацію самоосвітньої діяльності, контроль дієвості реалізації авторської системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; форми організації навчальних занять (індивідуальна, групова, колективна, фронтальна, парна), організації навчальної діяльності майбутніх БПС (лекції, семінарські, лабораторні, практичні, індивідуальні заняття; колоквиуми, факультативи тощо), засоби (друковані, електронні/мережеві освітні ресурси, мультимедійні, наочні площинні, аудіовізуальні, демонстраційні, тренажери і спортивне обладнання) формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

У четвертому розділі – «Педагогічна система формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції» – визначено концепцію формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; охарактеризовано авторську експериментальну педагогічну систему, конкретизовано, теоретично обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що термін «концепція» охоплює два основні аспекти досліджуваного явища: внутрішній (спрямувальна ідея педагогічного дослідження) і зовнішній (форма презентації його результатів). Умовою існування зовнішнього контексту концепції є чітко виражена логічна структура предмета дослідження. У світлі наукової розвідки під концепцією формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ розуміємо комплекс ключових концептуальних положень, що всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища. У розробці авторської концепції враховано потребу у відтворенні параметрів складності, цілеспрямованості і динамічності її концептуальних положень. Дотримання параметру *складності* знань відбувалося з опорою на три особливості. По-перше, основою для отримання нового наукового фундаментального знання про організацію здоров'язбережувальної підготовки студентів був діалектичний синтез різних наукових теорій для виокремлення

концептуальних положень формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ. По-друге, ураховувалася потреба встановлення зв'язків між науковими знаннями з різних дисциплін (педагогіка, психологія, хімія, біологія, фізичне виховання, екологія, валеологія тощо) про збереження і зміцнення здоров'я для їхнього органічного поєднання і єдину систему фундаментальних знань. Третьою особливістю відтворення параметру складності знань було чітке дотримання ієрархічної структури їхньої підпорядкованості, що визначає логіку розгортання загального змісту: від загальнотеоретичних положень (передумов розробки концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, філософських засад формування здорового способу життя студентів, методологічних підходів до проблеми формування ІСЗЗ, нормативно-правової бази щодо сприяння ЗЗ студентської молоді тощо) до розробки авторської педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

У контексті дослідження педагогічну систему розглянуто як сукупність взаємозв'язаних засобів, методів та процесів, потрібних для створення організованого, цілеспрямованого та спеціального педагогічного впливу з метою формування готовності майбутніх БПС до розробки та реалізації ІСЗЗ засобами МІ шляхом використання міждисциплінарної взаємодії наукових здоров'язбережувальних знань, умінь, навичок та суб'єктів освітнього процесу. Авторську педагогічну систему розглянуто як своєрідний стандарт (зразок) послідовності дій викладачів (спрямованих на максимізацію використання кваліметрично обґрунтованих масивів людинознавчої інформації в дисциплінах циклу гуманітарної, соціально-економічної, професійної і практичної підготовки студентів) і студентів (зорієнтованих на усвідомлену організацію здорової життєдіяльності відповідно до функціональних можливостей власного організму), праксеологічним вектором яких є комплексне вирішення завдань здоров'язбережувальної підготовки майбутніх БПС з використанням ідей МІ.

Оптимальними педагогічними чинниками реалізації авторської системи з метою організації здоров'ятворення студентів визначено педагогічні умови формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ: забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міжпредметних зв'язків; створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів людського організму; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

Розроблено структурно-функціональну модель авторської педагогічної системи (рис. 1), яка відображає структуру змодельованого процесу, розкриває

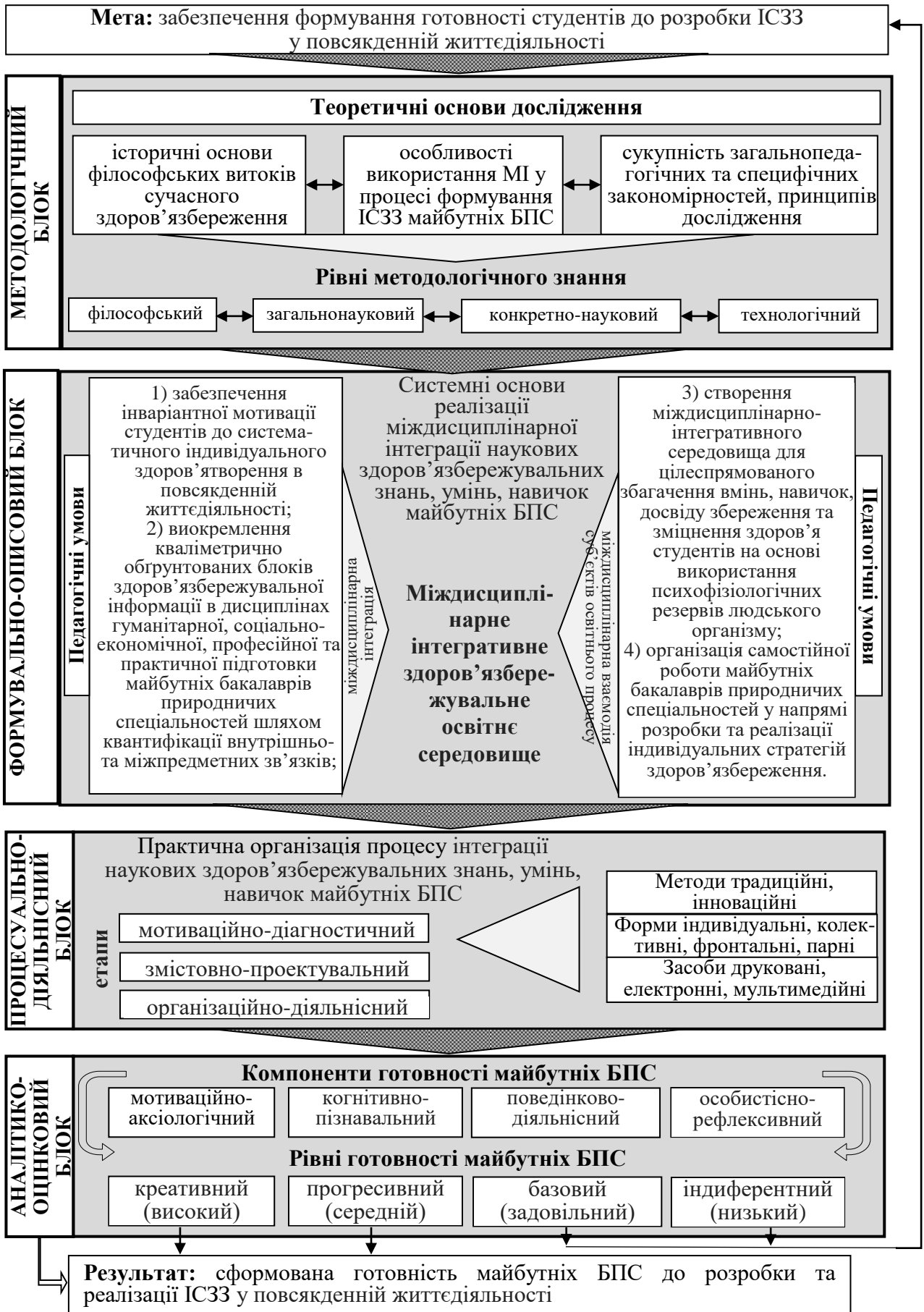

Рис. 1 Структурно-функціональна модель педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх БПС на засадах МІ

зміст структурних блоків та взаємозв'язків між ними, поєднує мету і результат дослідно-експериментальної роботи.

У п'ятому розділі – «Експериментальна перевірка педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції» – розкрито етапи організації експериментального дослідження формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; висвітлено методику виконавчого (формувального) етапу наукової розвідки; проаналізовано результати використання авторської системи, дієвості педагогічних умов та структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ в освітньому процесі ЗВО; здійснено прогностичне обґрунтування розвитку педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

Дослідження теорії та практики формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції тривало впродовж 2013–2018 рр. та охоплювало чотири етапи наукового пошуку (пошуковий, діагностичний, виконавчий, підсумково-корегувальний).

Аналіз результатів діагностичного (констатувального) етапу наукової розвідки засвідчив потребу реалізації інноваційних підходів до здоров'язбережувальної підготовки майбутніх БПС у напрямі формування готовності до розробки та реалізації ІСЗЗ і дав змогу встановити: потреба до розширення ЗЗ знань, умінь, навичок, індивідуального ЗТ у студентів цієї спеціальності виникає епізодично; майбутні БПС не завжди розуміють значущість фізкультурно-спортивної діяльності для збереження і поліпшення фізичного, психічного і морального здоров'я, необхідного для особистісно-професійної самореалізації; студенти не переконані в потребі постійного саморозвитку (самопізнання, самоосвіти і самовиховання) шляхом інтеграції природничої освіти та фізичної культури, не усвідомлюють цінності здоров'я як мети особистісного розвитку.

На *виконавчому (формувальному) етапі* експериментального дослідження, який тривав 4 роки (2014–2018 н.р.), реалізовано такі заходи: розроблено й апробовано експериментальну методику реалізації авторської педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; здійснено експериментальну перевірку гіпотези, концептуальних положень, дієвості педагогічної системи, педагогічних умов та структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; здійснено апробацію авторських методик для цілеспрямованого формування в студентів готовності до розробки та реалізації ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності; проаналізовано можливості використання засобів МІ у здоров'язбережувальній підготовці майбутніх БПС під час проведення пробних експериментальних і відкритих занять за інноваційною методикою.

Формувальний етап експериментального дослідження проводився на базі шести ЗВО: Бердянський державний педагогічний університет, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, ДВНЗ «Ужгородський

національний університет», Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича і базувався на впровадженні в експериментальних (ЕГ) групах (198 осіб) структурно-функціональної моделі педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ шляхом реалізації визначених педагогічних умов. Студенти контрольних (КГ) груп (195 осіб) навчалися за традиційними методиками згідно з загальноприйнятими навчальними програмами.

Реалізація першої педагогічної умови – забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності – спрямовувалася на формування мотиваційно-аксіологічного компонента готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності. Ураховувалося, що індивідуальне ЗТ відображає сукупність спеціально організованих особистістю фізкультурно-оздоровчих, освітніх, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних, рекреаційних заходів, спрямованих на забезпечення повноцінної здорової життєдіяльності на кожному етапі вікового розвитку. Використовувалися методи, спрямовані на інваріантизацію мотиваційно-ціннісної структури особистості студентів: традиційні (заохочення, схвалення, похвала, побажання, порада, сприяння, допомога, винагорода, переконання, змагання тощо) та інноваційні (міждисциплінарні інтегровані завдання).

Упровадження другої педагогічної умови – виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах циклу гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міждисциплінарних зв'язків – спрямовувалося на формування когнітивно-пізнавального компонента готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності. У процесі реалізації цієї умови використовувалися методи активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх БПС: традиційні (проблемні ситуації, спрямовані на активізацію мисленнєвих процесів у свідомості студентів за схемою: аналіз-синтез-порівняння-узагальнення; неproblemні ситуації, застосування яких базувалося на використанні уяви (гіперболізація, типізація, схематизація) студентів та створенні ідеальних образів ЗТ), та інноваційні – мультимедійні презентації, ігри (рольові, дидактичні, фізкультурно-спортивні), тренінги, творчі завдання, міждисциплінарні тезауруси, проблемні ситуації, дискусії, фокус-групи, брейн-ринги, мозкова атака та ін.).

Реалізація третьої педагогічної умови – створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів людського організму – спрямовувалося на формування поведінково-діяльнісного компоненту готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності. Упровадження третьої педагогічної умови

відбувалося впродовж вивчення дисциплін «Фізичне виховання», «Хімія неорганічна», «Хімія органічна», «Філософія», «Анатомія людини», «Біологія індивідуального розвитку», «Фізіологія людини і тварин», «Безпека життєдіяльності», «Основи медичних знань» шляхом використання праксеологічно-діяльнісних методів: традиційних (виконання нормативних вправ, спрямованих на розвиток фізичних резервів організму студента (швидкісних, силових якостей, стрибучості, витривалості тощо), загартовування, правила раціонального харчування та ін.) та інноваційних (спартакіади; марафони здорового харчування; інноваційні методи фізичного виховання (пілатес, флай-аеробіка, аква-аеробіка, аква-фітнес, пілатес, флай-йога, фітнес-йога та ін.).

Упровадження четвертої педагогічної умови – організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження – сприяла формування особистісно-рефлексивного компоненту досліджуваної готовності й передбачала використання методів актуалізації самоосвітньої діяльності: традиційних (контрольні, курсові, дипломні роботи та ін.) та інноваційних (індивідуальні проекти стратегій ЗЗ, ведення щоденника ЗЗ).

Для здійснення аналізу результатів експериментального дослідження порівнювалися цифрові показники сформованості готовності майбутніх БПС до розробки та реалізації ІСЗЗ на етапах вхідного та підсумкового контролю. Узагальнені результати засвідчили, що в обох категоріях груп спостерігається позитивна динаміка сформованості всіх компонентів досліджуваної готовності, проте за всіма визначеними критеріями й показниками в ЕГ, порівняно з КГ, спостерігалася інтенсивніша динаміка формування виокремлених компонентів за всіма рівнями і середніми показниками (табл. 1.), що свідчить про дієвість використання в здоров'язбережувальній підготовці майбутніх БПС запропонованої педагогічної системи, педагогічних умов та авторської структурно-функціональної моделі. Так, середній показник у майбутніх БПС КГ зріс від 3,5 до 3,7 (на 0,2 бала), а в ЕГ – від 3,5 до 4,1 (на 0,6 бала), що на 0,4 бала більше, ніж у студентів контрольних груп.

Таблиця 1

Узагальнені результати дослідження

Групи, КС, етап контролю	Рівні готовності майбутніх БПС до розробки та реалізації ІСЗЗ								
	Високий		Достатній		Задовільний		Низький		СП
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ–195 ст. – ВК	27	13,9	72	36,9	77	39,5	19	9,7	3,5
КГ–195 ст. – ПК	35	17,9	79	40,5	69	35,4	12	6,2	3,7
ЕГ–198 ст. – ВК	26	13,1	72	36,4	80	40,4	20	10,1	3,5
ЕГ–198 ст. – ПК	49	24,7	112	56,6	35	17,7	2	1,0	4,1

Для перевірки вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження використовувалися статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом порівняння середніх показників,

дисперсій і визначення критерію Фішера. Статистичні дані свідчать, що за умови кількісних характеристик КГ та ЕГ показник F_{krit} має перебувати в межах 1,6 – 1,3. Порівняльний аналіз емпіричного показника F-критерію контрольних і експериментальних груп з визначеними межами F_{krit} показав, що F_{emp} -КГ має значення 1,04, а F_{emp} – 1,54, що підтверджує достовірність отриманих результатів.

Прогностичне обґрунтування розвитку системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції передбачає подальше вивчення її багатовекторності, пошуку альтернативних шляхів зниження впливу негативних чинників на здоров'я молоді.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічне узагальнення і нове вирішення актуальної наукової проблеми: формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Узагальнення результатів наукового пошуку дало підстави сформулювати такі **висновки**:

1. Теоретичними основами формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції визначено міжнародну і вітчизняну законодавчу базу, яка регулює питання освітньої політики у сфері збереження здоров'я людини та формування здорового способу життя молоді; наукові джерела педагогічної, психологічної, філософської, валеологічної літератури, де відображено результати досліджень у сфері здоров'язбереження, що сприяло формуванню понятійно-категоріального апарату дослідження; сучасні наукові розвідки, у яких окреслено методологічні й методичні підвалини створення здоров'язбережувального освітнього середовища та використання міждисциплінарної інтеграції в закладах вищої освіти.

Детальний аналіз генези розвитку та становлення правової бази світової освітньої політики в напрямі збереження та зміцнення здоров'я молоді, міжнародних нормативно-правових документів, договорів засвідчив визнання світовою спільнотою права кожної людини на здоров'я.

Вивчення літературних джерел дало змогу актуалізувати імператив виживання, що детермінує перехід соціальних інститутів, зокрема й вищої школи, до розробки та реалізації інноваційної всеохопної стратегії збереження здоров'я, де індивідуальний маршрут і стратегія здоров'язбереження майбутніх фахівців відіграє ключову роль в організації здорової повсякденної життєдіяльності. Наукові основи інтеграції природничо-наукових знань формуються на інформаційному здоров'язбережувальному потенціалі природничої освіти з метою визначення наскрізного методологічного орієнтира – актуалізації потреби ведення здорового способу життя у свідомості кожного майбутнього фахівця, що диктує необхідність реструктуризації стратегій поведінки особистості в біосфері в напрямі актуалізації проблеми збереження власного здоров'я і загалом природного середовища.

На основі детального логіко-порівняльного аналізу філософської, педагогічної, психологічної літератури визначено теоретичні основи реалізації МІ у вищій школі, до яких належать: філософська константа, що виявляється в потребі формування цілісної картини світу у свідомості студентів; загальнотеоретичні засади застосування інтеграції в педагогіці вищої школи; зарубіжний досвід використання інтеграційного підходу у вищій професійній освіті; потенційні дидактичні можливості практичної реалізації інтеграції знань студентів у ЗВО; подолання дискретно-дисциплінарного характеру опанування студентами знаннями, уміннями, навичками та псевдонаступності міждисциплінарних інтеграційних курсів; ключові аспекти міждисциплінарної взаємодії та сучасні підходи до типологізації інтеграційних процесів наукового пізнання в контексті розвитку сучасної вищої освіти.

2. На основі аналізу філософської, енциклопедичної, психолого-педагогічної, довідникової літератури визначено філософсько-методологічні засади формування ІСЗЗ майбутніх БПС. Установлено, що витoki ідеї здоров'ятворення сягають ранніх етапів цивілізаційного розвитку (III–I тис. до н.е.). Ретроспективний аналіз процесу розвитку знань про здоров'я та методи його укріплення засвідчив існування різних тенденцій, пов'язаних з культурою та етногеографічними особливостями народів. Узагальнено, що значний крок в усвідомленні ідеї здоров'ятворення зроблено в античній Греції і Римі, де уявлення про здоров'язбережувальну підготовку особистості базувалося на усвідомленні потреби досягнення оптимуму в співвідношенні тілесної і душевної природи людини, що віддзеркалює цілісність людини як суб'єкта індивідуального здоров'ятворення.

Виокремлено основні напрями розвитку теорії і практики освітянського здоров'ятворення в сучасній вітчизняній педагогічній думці. Здійснено порівняльний аналіз філософсько-методологічних підходів до тлумачення категорії «діяльність» у світлі дослідження теорії і практики формування ІСЗЗ майбутніх БПС. На основі теоретичних узагальнень конкретизовано термін «здоров'ятворення» як діяльність, конститутивним елементом якої є свідоме занурення кожного студента в процес творення свого здоров'я і ширше – життєвого шляху.

Охарактеризовано методологію формування ІСЗЗ майбутніх БПС, що віддзеркалює чотири рівні методологічного знання про досліджуване явище: філософський рівень, що поєднує закони, категорії, принципи сучасної філософії освіти та освітні парадигми розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця з урахуванням ідей діалектичного матеріалізму, екзистенціалізму, гуманізму, антропоцентризму; загальнонауковий (системний, синергетичний, кваліметричний, функціональний методологічні підходи); конкретно-науковий (аксіологічний, акмеологічний, особистісно зорієнтований, діяльнісний, інтегративний, культурологічний, полісуб'єктний методологічні підходи); технологічний рівень репрезентовано методами, формами, засобами формування ІСЗЗ майбутніх БПС.

3. Конкретизовано основні площини особистісного ЗЗ, розвиток яких сприяв формуванню ІСЗЗ майбутніх БПС (інваріантна мотивація студентів до ЗТ у повсякденній життєдіяльності; здатність майбутніх БПС до прийняття усвідомлених рішень на користь ЗЗ у ситуаціях здоров'яруйнівного характеру; розвинені здоров'язбережувальні знання, уміння, навички студентів як теоретико-діяльнісне підґрунтя для розробки та реалізації ІСЗЗ; усвідомлена, стійка суб'єктивна позиція майбутнього фахівця щодо актуалізації індивідуального здоров'ятворення). Здійснено авторське тлумачення категорії ІСЗЗ майбутніх БПС як вербалізованої надбіологічної програми здорової життєдіяльності майбутніх БПС, що відображає інтегративну систему інваріантних мотивів ведення ЗСЖ, ціннісних орієнтацій, здоров'язбережувальних знань, умінь, навичок, досвіду ЗТ й відрізняється продуманим співвідношенням особистісних цілей ЗЗ та засобів їхнього досягнення, що забезпечує пріоритет здоров'я й орієнтує на довгострокову перспективу.

Детальний аналіз наукової літератури дав змогу виокремити засадничі чинники ІСЗЗ майбутніх БПС: загальні уявлення про здоров'я (здоров'язбережувальна інформація); ідеал ЗТ, що схвалюється суспільством (норми і цінності); стандарти і правила поведінки (еталони ЗТ); мета індивідуального здоров'язбереження; здоров'язбережувальні методи і засоби (практичні вміння, навички, техніки); моделі здоров'язбережувальної поведінки; здатність до саморефлексії (готовність до об'єктивного аналізу ефективності ІСЗЗ). Удосконалено та конкретизовано сутність і зміст компонентів готовності майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до розробки та реалізації ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності (мотиваційно-аксіологічний, когнітивно-пізнавальний, поведінково-діяльнісний, особистісно-рефлексивний), критеріїв (мотиваційний – стійка мотивація майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей до збереження та зміцнення індивідуального здоров'я, усвідомлення цінності здоров'я як мети особистісного розвитку; когнітивний – здатність студентів інтегрувати здоров'язбережувальні знання в процесі створення індивідуальних стратегій здоров'язбереження; процесуальний – вияв майбутніми бакалаврами природничих спеціальностей алгоритмізованих умінь і навичок організації індивідуальної здоров'язбережувальної життєдіяльності на основі застосування принципів здорового способу життя та фізкультурно-спортивних засобів збереження і зміцнення здоров'я; особистісний – здійснення систематичного самоаналізу, самоконтролю ефективності індивідуального здоров'язбереження і самооцінки, самокорекції резервних можливостей власного організму) за чотирма рівнями: індиферентний (низький), базовий (задовільний), прогресивний (достатній), креативний (високий).

4. На основі теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що термін «концепція» охоплює два основні аспекти: внутрішній (спрямувальна ідея педагогічного дослідження), і зовнішній (форма презентації його результатів). Під концепцією формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ розуміємо комплекс ключових концептуальних положень, що всебічно розкривають сутність, зміст і особливості досліджуваного явища. Розроблена концепція є складною,

цілеспрямованою, динамічною системою теоретико-методологічних і методико-технологічних знань про теорію і практику формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, що базується на урахуванні ідей системного, синергетичного, кваліметричного, функціонального, аксіологічного, акмеологічного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного, інтегративного, полісуб'єктного, культурологічного підходів; розглядається на методологічному, теоретичному та практичному рівнях; охоплює загальні положення, понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні основи, загальнодидактичні та спеціальні закономірності і принципи та віддзеркалює специфіку функціонування вищої природничої освіти в напрямі збереження здоров'я студентів. Змістовно-смісловне наповнення концепції відображає практичну сферу діяльності викладачів закладів вищої освіти в напрямі формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом застосування міждисциплінарної інтеграції.

Конкретизовано структурні блоки педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, які характеризують її динамічність, інтегральні властивості цілого та наявність стійких, повторюваних причинно-наслідкових зв'язків (закономірностей): *цільовий* – відображає генеральну мету реалізації системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ – забезпечення формування готовності студентів до розробки ІСЗЗ у повсякденній життєдіяльності; *методологічний* – ретранслює теоретичні основи дослідження (історичні основи філософських витоків сучасного здоров'язбереження, особливості використання МІ у процесі формування ІСЗЗ майбутніх БПС, сукупність загальнопедагогічних та специфічних закономірностей, принципів дослідження), які органічно віддзеркалені в чотирьох рівнях методологічного знання про досліджуване явище і є результатом концептуального узагальнення основ філософії, педагогіки, психології, соціології, медицини та фізичного виховання; *формально-описовий*, який передбачає визначення і характеристику системних основ реалізації ідей МІ у процесі формування ІСЗЗ майбутніх БПС, до яких належать: міждисциплінарна взаємодія наукових здоров'язбережувальних знань, умінь навичок майбутніх БПС й міждисциплінарна взаємодія суб'єктів освітнього процесу; *процесуально-діяльнісний блок* характеризує практичний складник організації процесу формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, що здійснювалася протягом низки послідовних етапів, як-от: мотиваційно-діагностичного, змістовно-проектувального, організаційно-діяльнісного шляхом використання розробленого навчально-методичного забезпечення; *аналітично-оцінковий* – розкриває компонентну структуру ІСЗЗ майбутніх БПС, яка віддзеркалює критерії, показники та рівні її сформованості; *результативний блок* відображає досягнутий результат – сформовану готовність майбутніх БПС до розробки і реалізації ІСЗЗ у повсякденному житті.

5. Спроектвана структурно-функціональна модель педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ відображає структуру та взаємозв'язки між блоками процесу, який моделюється. Модель ґрунтується на авторській концепції формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ; відображає

сукупність обраних методологічних орієнтирів, загальнопедагогічних та спеціальних принципів, теоретичних основ застосування МІ у здоров'язбережувальній підготовці, педагогічних умов і поєднує шість блоків педагогічної системи. Розроблена структурно-функціональна модель забезпечила створення цілісного уявлення про процес дослідження. Педагогічними умовами дієвості розробленої моделі визначено: забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міжпредметних зв'язків; створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів людського організму; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

6. Для здійснення експериментальної перевірки результативності використання педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ організовано виконавчий (формувальний) етап дослідження, який проводився на базі шести ЗВО. Підготовка студентів експериментальних груп, які навчалися на географічному, біологічному, хімічному, фізичному факультетах, здійснювалася шляхом упровадження педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ в процесі вивчення природничих дисциплін та фізичного виховання. Учасники контрольних груп навчалися за традиційними методиками згідно із загальноприйнятими навчальними програмами. Для здійснення аналізу результатів виконавчого (формувального) етапу експериментального дослідження порівнювалися цифрові показники сформованості готовності майбутніх БПС до розробки та реалізації ІСЗЗ на етапах вхідного та підсумкового контролю. Узагальнені результати засвідчили, що в обох категоріях груп спостерігається позитивна динаміка сформованості всіх компонентів досліджуваної готовності, проте студенти експериментальних груп виявили кращі результати, що свідчить про дієвість використання в здоров'язбережувальній підготовці майбутніх БПС запропонованої педагогічної системи.

Для перевірки вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження використовувалися статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом визначення критерію Фішера. Порівняльний аналіз емпіричного показника F-критерію в КГ та ЕГ з визначеними межами F_{krit} 1,6 – 1,0 за всіма компонентами показав, що F_{emp} -КГ перебуває біля межі 1,0, що близьке до значення безконечності і значно більше від кількості майбутніх БПС в КГ та ЕГ (198 і 195 осіб), а F_{emp} -ЕГ з показником від 1,44 до 1,58 підтверджує достовірність отриманих результатів.

7. Прогностичне обґрунтування розвитку педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції базується на теоретико-методологічних основах педагогічних інновацій, дидактичних шляхах упровадження нововведень і новацій. На стан, спрямованість, характер видозміни структурних складників, ефективність функціонування педагогічної системи формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ суттєво впливає низка чинників, що безпосередньо не є елементами цієї системи, але функціонально пов'язані з нею і відбиваються на тенденціях її розвитку. До таких факторів належать: соціальне замовлення суспільства на функціонування системи, що відображає актуальні, усвідомлені норми здоров'язбережувальної діяльності; сукупність актуальних макрофакторів соціального розвитку здорової особистості; спрямованість, характер, ціннісні орієнтації, наслідки суспільно-економічних перетворень, що позначаються на учасниках педагогічної системи; стан і тенденції розвитку педагогічної науки; соціально-правове забезпечення збереження та зміцнення здоров'я молоді та реальний статус елементів педагогічної системи; соціально-психологічні, професійні, історико-етнічні, духовно-моральні, менталітетні установки студентів на ЗТ, ЗЗ, ведення ЗСЖ, організацію здорової життєдіяльності і особливості взаємодії учасників педагогічної системи тощо. Апелюючи до теоретичних основ педагогічного прогнозування перспективи подальшого впровадження результатів дослідження формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ, у здоров'язбережувальну підготовку студентів до усвідомленого індивідуального ЗТ розглядаємо у двох аспектах – функціональному та розвивальному. Функціональний аспект передбачає дидактично-педагогічне спрямування здоров'язбережувального змісту вищої природничої освіти на цілеспрямоване формування ІСЗЗ майбутніх БПС шляхом застосування міждисциплінарної інтеграції інформаційних масивів людинознавчих знань з дисциплін антропологічного характеру циклів гуманітарної, соціально-економічної, професійної, практичної підготовки студентів цієї спеціальності. Розвивальний аспект передбачає дотримання чіткої поетапності здоров'язбережувальної підготовки студентів цієї спеціальності та інтегративності людинознавчих знань, що передбачає потребу систематичного оновлення навчально-методичного забезпечення процесу формування ІСЗЗ майбутніх БПС на засадах МІ.

Проведене дослідження має завершений характер, однак не вичерпує всіх аспектів проблеми здоров'язбережувальної підготовки студентів, котрі здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра галузі знань 0401 «Природничі науки». Перспективи подальшого дослідження пов'язані з можливістю оптимізації процесу використання людинознавчого потенціалу природничо-наукових знань шляхом застосування методологічних основ інноваційних наукових теорій, зокрема андрагогічного підходу; імплементацією інноваційних педагогічних технологій в здоров'ятворчу освіту майбутніх БПС.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Шукатка О. В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей: теорія і практика: [моногр.]. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2018. 447 с.
2. Шукатка О. В. Компетентісний підхід у вирішенні проблем здоров'язбереження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород, 2013. Вип. 28. С. 182–185.
3. Шукатка О. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців як педагогічна проблема. *Вісник національного університету оборони України*: зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 1 (38). С. 188–192.
4. Шукатка О. В. Історіогенез розвитку аксіологічного підходу для формування ціннісних орієнтацій студентів у здоров'язбереженні. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2016. Вип. LXX, т. 2. С. 114–118.
5. Шукатка О. В. Розвиток аксіологічного підходу у формуванні здоров'язберігаючої компетентності студентів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*: зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2016. Дод. 1 до вип. 36, т. 9 (69). С. 360–367.
6. Шукатка О. Роль міждисциплінарної інтеграції у формуванні індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький: НАДПСУ, 2017. № 4 (11). С. 479–489.
7. Шукатка О. Системні основи міждисциплінарної інтеграції у формуванні індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. Сер.: Педагогіка. Хмельницький, 2017. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_5_22.
8. Шукатка О. В. Аналіз існуючого стану здоров'я та проблеми здоров'язбереження студентів. *Web of Scholar: multidisciplinary scientific journal*. Warsaw, 2017. Issue 9 (18), vol. 2. P. 41–43.
9. Шукатка О. В. Теоретичні основи міждисциплінарної інтеграції у вищій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2017. Вип. № 56–57 (109–110). С. 669–675.
10. Мельничук І. М., Шукатка О. В. Модель експериментальної педагогічної системи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Науковий огляд*: наук. журн. Київ, 2018. № 5 (48). С. 68–82.
11. Шукатка О. До проблеми визначення концептуальних основ формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих

спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*: зб. наук. праць. Умань, 2018. Вип. 18. С. 373–378.

12. Шукатка О. Концепція формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. Сер.: Педагогіка. Хмельницький, 2018. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2018_3_20.

13. Шукатка О. Нормативно-правова база України щодо сприяння здоров'язбереження молоді. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*: зб. наук. праць Сер.: Педагогічні науки. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. № 3 (62), т. 3. С. 353–358.

14. Шукатка О. Філософсько-педагогічні витoki сучасних ідей здоров'ятворення в педагогічній теорії та практиці. *Педагогіка безпеки*: міжнар. наук. журн. Вінниця, 2018. № 1, т. 3. С. 75–82.

15. Шукатка О. В. Аналіз результатів експериментального дослідження формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Науковий вісник Львівської академії*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогічні науки. Кропивницький, 2018. Вип. 4. С. 214–219.

16. Шукатка О. В. Методи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження в майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Інноваційна педагогіка*: наук. журн. Одеса, 2018. Вип. 4, т. 2. С. 87–90.

17. Шукатка О. В. Організація експериментального дослідження з формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Сер. 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ: вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 62. С. 250–254.

18. Шукатка О. В. Основні стратегічні напрями міжнародної та вітчизняної соціальної політики щодо питань забезпечення та зміцнення здоров'я молоді. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький: НАДПСУ, 2018. № 3 (14). С. 582–593.

19. Шукатка О. В. Педагогічні умови формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2018. Вип. LXXXV. С. 178–182.

20. Шукатка О. В. Проблема вивчення дисциплін природничого циклу крізь призму реалізації завдань професійної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2018. Вип. 58–59 (111–112). С. 496–503.

21. Шукатка О. В. Семантично-етимологічний аналіз категорії «здоров'я». *Інноваційна педагогіка: наук. журн. Одеса*, 2018. Вип. 7, т. 2. С. 131–134.
22. Шукатка О. В. Теоретичний аналіз семантичного наповнення категорії «здоров'язбереження». *Інноваційна педагогіка: наук. журн. Одеса*, 2018. Вип. 3. С. 198–201.
23. Шукатка О. В. Філософсько-валеологічний аналіз історії розвитку вчення про здоров'я. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science: Scientific Edition*. 2018. Issue 1 (5). P. 42–44.
24. Шукатка О. В. Філософсько-парадигмальний аналіз проблеми формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Науковий вісник Ужгородського університету: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород*, 2018. Вип. 2 (43). С. 293–296.
25. Шукатка О. В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах: актуальність дослідження. *Фізико-математична освіта: наук. журн. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка*, 2018. Вип. 2 (16). С. 158–161.
26. Шукатка О. В. Функції фізичної культури у формуванні стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Інноваційна педагогіка: наук. журн. Одеса*, 2018. Вип. 6. С. 196–199.

Опубліковані праці апробаційного характеру

27. Шукатка О. В. Світоглядна основа формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців. *Філософія, методологія, психолого-педагогічні аспекти формування культури здоров'язбереження: зб. тез допов. наук.-методологічного семінару Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського (Тернопіль, 26 черв. 2014 р.)*. Тернопіль: Вектор, 2014. С. 56–57.
28. Шукатка О. В. Формування готовності студентів до здорового способу життя в освітній системі вищої школи. *Педагогічні проблеми розвитку аграрної освіти: матеріали I всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 24 квіт. 2015 р.)*. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2015. С. 84–86.
29. Самбрівська О., Шукатка О. Систематизація змісту лімітуючих чинників у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп, хворих на ожиріння. *Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту, здоров'я людини: матеріали I всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Вінниця, 19 лист. 2015 р.)*. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2015. С. 98–101.
30. Шукатка О. Філософсько-методологічний аналіз аксіологічного підходу до формування культури здоров'язбереження. *Педагогічні проблеми розвитку аграрної освіти: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 7 квіт. 2016 р.)*. Вінниця: ВЦ ВНАУ, 2016. С. 7–10.
31. Шукатка О. В. Організація освітнього середовища у формуванні культури здоров'язбереження студентської молоді. *Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту студентської молоді: матеріали регіонал. наук.-практ. семін.*

(Тернопіль, 15–16 груд. 2016 р.). Тернопіль: вид-во СМТ «ТАЙП», 2016. С. 100–102.

32. Шукатка О. В. Реалізація професійно-прикладної фізичної підготовки в системі фізичного виховання. *Сучасні тенденції психолого-педагогічної освіти у сфері фізичного виховання: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (Умань, 25 трав. 2016 р.). Умань: ВПЦ «Візаві», 2016. С. 9–12.

33. Шукатка О., Самковський Ю. Доцільність застосування аксіологічного підходу до формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців. *Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді: матеріали VI всеукр. наук.-практ. конф.* (Львів, 19–21 трав. 2016 р.). Львів: видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 67–68.

34. Шукатка О. Ціннісні орієнтації в процесі формування культури здоров'язбереження студентів. *Фізична культура і спорт: досвід та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Чернівці, 6–7 квіт. 2017 р.). Чернівці: ЧНУ, 2017. С. 192–193.

35. Шукатка О. В. Аксіологічний підхід до формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського* (23–24 лист. 2017 р.). Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2017. С. 223–224.

36. Шукатка О. В. Дефінітивний аналіз категорії «міждисциплінарна інтеграція» у контексті дослідження формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей в університетах. *Forming of Modern Educational Environment: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms: Proceedings of International Scientific-Practical Conference* (Tbilisi, September 29, 2017). Tbilisi, 2017. P. 101–104.

37. Шукатка О. В. Загальна характеристика методології дослідження формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісн.* Херсон, 2017. Вип. 8. С. 55–59.

38. Шукатка О. В. Загальна характеристика філософських основ здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Психологія та педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Харків, 8–9 груд. 2017 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 86–88.

39. Шукатка О. В. Ідеологічне положення ціннісних орієнтацій студентів у власних стратегіях здоров'язбереження: філософсько-методологічний аспект. *Пріоритетні наукові напрямки педагогіки і психології: від теорії до практики: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф.* (Харків, 13–14 жовт. 2017 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 65–68.

40. Шукатка О. В. Іntenції міждисциплінарної інтеграції в системі формування стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні*

аспекти): зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 22–23 верес. 2017 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 113–115.

41. Шукатка О. В. Формирование здоровьесберегающей компетентности как неотъемлемой составляющей профессиональной компетентности будущих специалистов. *Актуальные проблемы физического воспитания, спорта, оздоровительной и адаптивной физической культуры* : материалы междунар. науч.-метод. заочной конф. (Гомель, 8–9 июня 2017 г.). Гомель: ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. С. 710–716.

42. Мельничук І. М., Шукатка О. В. Розвиток ідей здоров'язбереження в історико-педагогічному контексті. *Освіта і наука: міжнар. наук. журн.* Мукачєво-Ченстохова, 2018. Вип. 24 (1). С. 155–160.

43. Шукатка О. Мотивація здоров'язбереження як процес формування деонтології здорового способу життя майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 24 січня 2018 р.). Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 39. С. 173–175.

44. Шукатка О. Сутність та специфіка використання здоров'язберігаючих технологій у вищій школі. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти України*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 берез. 2018 р.). Київ: НАУ, 2018. С. 163.

45. Шукатка О. В. Анализ исторических предпосылок современных интеграционных процессов в высшем образовании Украины. *Наукова думка сучасності і майбутнього*: зб. статей учасників шістнадцятої всеукр. практ.-пізн. інтернет-конф. (Дніпро, 26 груд. 2017 р. – 10 січня 2018 р.). Дніпро: вид-во НМ, 2018. Ч. 1. С. 13–15.

46. Шукатка О. В. Дефінітивний аналіз категорії «бакалавр» у дослідженні формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Молоді вчені 2018 – від теорії до практики*: матеріали IX міжнар. конф. молодих вчених (Дніпро, 16 лютого 2018 р.). Дніпро-Варна, 2018. С. 295–298.

47. Шукатка О. В. Ідея інтеграції та фундаменталізації наукового знання як шлях до створення міждисциплінарних зв'язків у вивченні природничих наук. *Трансформаційні процеси в освіті та медицині: вітчизняний та зарубіжний контекст*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 12–13 жовт. 2018 р.). Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига». 2018. С. 247–249.

48. Шукатка О. В. Історія виникнення ідеї внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків у науковому пізнанні. *Макаренківська концепція підготовки вчителів у контексті вітчизняних та світових тенденцій розвитку педагогічної освіти*: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. та всеукр. наук.-практ. семінарів «Управлінська майстерність керівника навчального закладу», «Управління проектами у сфері науки, освіти, інновацій та інформатизації», «Управління інноваційною діяльністю в освіті та у виробництві» (Полтава, 13–14 берез. 2018 р.). Полтава, 2018. С. 191–192.

49. Шукатка О. В. Понятійно-термінологічний апарат дослідження формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Key Issues of Education and Sciences: Development Prospects for Ukraine and Poland: proceedings of the International Multidisciplinary Conference* (Stalowa Wola, 20–21 July 2018). Stalowa Wola, 2018. Vol. 6. P. 146–149.

50. Шукатка О. В. Сучасні дослідження проблеми збереження та зміцнення здоров'я в педагогічній теорії і практиці. *Компетентнісний підхід у гуманітарній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі: матеріали регіон. наук.-практ. конф.* (Тернопіль, 11–12 груд. 2018 р.). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 89–90.

51. Шукатка О. В. Філософсько-методологічне обґрунтування акмеологічного підходу у формуванні індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей. *Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (Запоріжжя, 2–3 лютого 2018 р.). Запоріжжя: КПУ, 2018. С. 163–165.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

52. Шукатка О. В., Мартинів О. М. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів ВНЗ: навч. вид. Львів: ЛДФА, 2014. 16 с.

53. Шукатка О. В. Зошит індивідуальних стратегій здоров'язбереження: міждисциплінарний навчально-методичний комплекс практичних матеріалів для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 0401 «Природничі науки». Тернопіль: Вектор, 2016. 96 с.

54. Шукатка О. В. Міждисциплінарний тезаурус термінів у контексті здоров'язбереження (для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» галузі знань 0401 «Природничі науки»). Тернопіль: Вектор, 2016. 84 с.

55. Шукатка О. В. Організація та проведення занять оздоровчим бігом: метод. реком. Львів: вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 22 с.

56. Шукатка О. В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження у майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції: метод. реком. для викл. Тернопіль: Вектор, 2016. 56 с.

57. Шукатка О. В. Історико-ретроспективний аналіз основних віх становлення та розвитку природничої освіти (від найдавніших часів до початку ХХ століття). *Modern Methods, Innovations and Operational Experience in the Field of Psychology and Pedagogics: Proceedings of International Research and Practice Conference* (Lublin, October 20–21, 2017). Lublin, 2017. P. 95–98.

58. Шукатка О. В. Розвиток природничої освіти на теренах України. *Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 20–21 жовт. 2017 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2017. С. 124–127.

59. Шукатка О., Меренюк С., Меренюк Х. Лікувальна фізична культура при порушеннях опорно-рухового апарату. *Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання молоді: матеріали ХІ всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю кафедри фізичного виховання та спорту* (Львів, 20 квіт. 2018 р.). Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 127–131.

АНОТАЦІЇ

Шукатка О. В. Теорія і практика формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2019.

У дисертаційному дослідженні розглянуто й обґрунтовано теоретичні та практичні основи формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Розроблено концепцію та педагогічну систему формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей на засадах міждисциплінарної інтеграції. Експериментально доведено дієвість розробленої структурно-функціональної моделі такої системи шляхом реалізації педагогічних умов: забезпечення інваріантної мотивації студентів до систематичного індивідуального здоров'ятворення в повсякденній життєдіяльності; виокремлення кваліметрично обґрунтованих блоків здоров'язбережувальної інформації в дисциплінах гуманітарної, соціально-економічної, професійної та практичної підготовки майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей шляхом квантифікації внутрішньо- та міждисциплінарних зв'язків; створення міждисциплінарно-інтегративного середовища для цілеспрямованого збагачення вмінь, навичок, досвіду збереження та зміцнення здоров'я студентів на основі використання психофізіологічних резервів людського організму; організація самостійної роботи майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей у напрямі розробки та реалізації індивідуальних стратегій здоров'язбереження.

Ключові слова: майбутні бакалаври природничих спеціальностей, індивідуальні стратегії здоров'язбереження, здоров'ятворення, міждисциплінарна інтеграція, структурно-функціональна модель, педагогічні умови.

Шукатка О. В. Теория и практика формирования индивидуальных стратегий здоровьесбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2019.

В диссертационном исследовании рассмотрены и обоснованы теоретические и практические основы формирования индивидуальных стратегий здоровьесбережения будущих бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции. Разработана концепция и система формирования индивидуальных стратегий здоровьесбережения будущих

бакалавров естественных специальностей на основе междисциплинарной интеграции. Экспериментально доказана действенность разработанной структурно-функциональной модели такой системы путем реализации педагогических условий: обеспечение инвариантной мотивации студентов к систематическому индивидуальному здоровьетворению в повседневной жизнедеятельности; выделение квалиметрически обоснованных блоков здоровьесберегающей информации в дисциплинах гуманитарной, социально-экономической, профессиональной и практической подготовки будущих бакалавров естественных специальностей путем квантификации внутренних и межпредметных связей; создание междисциплинарно-интегративной среды для целенаправленного обогащения умений, навыков, опыта сохранения и укрепления здоровья студентов на основе использования психофизиологических резервов человеческого организма; организация самостоятельной работы будущих бакалавров естественных специальностей в направлении разработки и реализации индивидуальных стратегий здоровьесбережения.

Ключевые слова: будущие бакалавры естественных специальностей, индивидуальные стратегии здоровьесбережения, здоровьетворение, междисциплинарная интеграция, структурно-функциональная модель, педагогические условия.

Shukatka O. V. Theory and Practice of Formation Individual Health Saving Strategies of the Future Bachelors of Natural Specialties on the Bases of Interdisciplinary Integration. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2019.

Theoretical and practical foundations of forming individual strategies of health saving of the future bachelors of natural specialties on the bases of interdisciplinary integration have been considered and grounded in the dissertation research. Synergistic, systemic, qualimetric, functional, axiological, personally-oriented, acmeological, competence and active approaches have been defined and implemented.

The author's interpretation of the category «individual strategies of health saving of the future bachelors of natural specialties» has been implemented. It is a verbalized over-biological program of healthy life of a personality, which reflects the integrative system of invariant motives of leading healthy lifestyle, valuable orientations, health saving knowledge, abilities and skill, the experience of health creation and it is distinguished by well-thought out correlation of personal goals in health saving and means of achieving them, it ensures the priority of health and focuses on the long-term perspective.

The essence and the content of components of readiness of the future bachelors of natural specialties to the development and realization of health saving individual strategies have been improved and concretized (motivational-axiological, cognitive-educational, behavioral-active, personally-reflexive), criteria (motivational – stable

motivation of the future bachelors of natural specialties to saving and strengthening of individual health, awareness of health value as a goal of personal development; cognitive – the ability of students to integrate health saving knowledge into the process of creating individual strategies of health saving; procedural – the display by the future bachelors of natural specialties of the algorithmic abilities and skills in the organization of individual health saving life activity on the basis of using principles of healthy lifestyles and physical culture-sports means of health saving and strengthening; personal – implementation of systematic self-analysis, self-control of the efficiency of individual health saving and self-esteem, self-correction of reserve resources of the organism) and four levels: indifferent (low), basic (satisfactory), progressive (sufficient), creative (high).

The conception and the system of forming individual strategies of health saving of the future bachelors of natural specialties on the bases of interdisciplinary integration as well as the structural-functional model of such a system have been worked out. The effectiveness of realization of pedagogical conditions that are the part of the author's system has been theoretically substantiated, experimentally checked and proved (providing the invariant motivation of students to systematic individual health creation in everyday life activity; distinguishing of qualimetric grounded blocks of health saving information in the disciplines of humanitarian, socio-economical, professional and practical training of the future bachelors of natural specialties by quantification of internal and interdisciplinary relationships; creation of interdisciplinary-integrative environment for the purposeful enrichment of abilities, skills, experience and strengthening of students' health on the basis of using psycho-physiological reserves of human organism; organization of individual work of the future bachelors of natural specialties in the direction of development and realization of individual strategies of health saving).

The comparative analysis of the results of the experimental research showed that according to all the defined criteria, indicators and levels of readiness of the future bachelors of natural specialties to the development and implementation of individual strategies of health saving was formed better in the experimental groups than in control ones, indicating the effectiveness of the proposed pedagogical system, pedagogical conditions and the author's structural-functional model.

To verify the probability of the obtained results and determine the reliability of the experimental research, statistical methods for processing the data of the pedagogical experiment in the way of determining the F-criterion (Fisher criterion) have been used.

Key words: future bachelors of natural specialties, individual strategies of health saving, health creation, interdisciplinary integration, structural-functional model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 07.05.2019 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 1,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 346.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.